

Лариса Матвійчук,

кандидат наук із соціальних комунікацій,
старший науковий співробітник,
Фонд Президентів України
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна
e-mail: l.matvijchuk@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7230-9053>

**СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО В СИСТЕМІ
СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ
БІБЛІОТЕК НАН УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ЧАС**

Мета статті – охарактеризувати особливості соціального партнерства у сфері соціокультурної діяльності національних наукових бібліотек у системі Національної академії наук України в період воєнного стану після 24 лютого 2022 р. *Методологічну основу* роботи становить комплекс загальнонаукових (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація) і спеціальних методів (описовий, аналітико-синтетичний, структурно-функціональний) наукового дослідження, використання системного й соціокомунікаційного підходів.

Партнерська діяльність національних наукових бібліотек спрямована на комплексні заходи фундаментального значення, які дають змогу інтегрувати різні підходи до представлення досягнень сучасної науки, презентації українському і світовому товариству найкращих зразків наукової думки минулого і сьогодення, а також дають змогу поєднувати національні і загальносвітові тенденції розвитку інформаційно-бібліотечної справи. Головним напрямом роботи Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського і Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника в період війни стала організація максимального захисту та збереження унікальних фондів установ через оцифрування рукописної й книжкової спадщини, унікальних пам'яток світової та української культури, що зберігаються в установах. Актуалізувалася партнерська співпраця національних бібліотек України з громадськими і волонтерськими організаціями для захисту нашої держави, підтримки сил оборони та цивільного населення України. Важливим напрямом роботи стало пропа-

© Л. Матвійчук, 2024

гування української книги як цінного джерела збереження національної ідентичності; представлення громадськості України і світу унікальних та раритетних видань бібліотечних фондів; презентація найкращих досягнень української науки й культури, їх включення в загально-національний і світовий соціокультурний простір.

Ключові слова: Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника, соціокультурна діяльність, оцифрування фондів, історико-культурна спадщина, українська книга.

Стрімкий розвиток сучасних засобів комунікації поза межами традиційних способів спілкування, нові можливості передачі інформаційних повідомлень без залучення паперових носіїв, діджиталізація процесів читання і потенційний доступ до інформації та різноманітних ресурсів через всесвітні інтернет-мережі істотно вплинули на зміну функцій та ролі бібліотечних установ. Бібліотека в сучасному світі давно вийшла за межі традиційних завдань книгозберігання і роботи виключно з читачем, опановувала нові функції соціокомунікаційного інституту, активно запровадила у свою діяльність принципи соціального партнерства. Актуальним завданням сучасного розвитку бібліотечних установ стало вміння налагоджувати плідну співпрацю з різними міжнародними й українськими соціокультурними організаціями та установами, вибудовувати партнерські відносини з владними інституціями й бізнесом.

Питання соціального партнерства в діяльності бібліотек уже стало предметом аналізу українських бібліотекознавців. Соціальне партнерство як чинник розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України проаналізувала у своїй статті О. Воскобойнікова-Гузєва [1]. Авторка відповідно до суб'єктів партнерства виокремлює такі види соціального партнерства: партнерство між бібліотечно-інформаційними установами; партнерство з інформаційними органами, бізнес-структурами в галузі книговидання й книгорозповсюдження; партнерство з освітніми закладами; партнерство із закладами культури; партнерство із сектором інформаційного та іншого виробництва; партнерство з релігійними організаціями різних конфесій і віросповідань; партнерство з владою (органами державної влади та місцевого самоврядування) [1, с. 4–5].

З урахуванням такого підходу до класифікації видів соціального партнерства Т. Петелько виокремила види не тільки за суб'єктами, а й за напрямками співпраці. Як зазначає Т. Петелько, «соціальне партнерство – це взаємодія бібліотек з усіма суб'єктами суспільства: користувачами, органами влади, громадськими організаціями, бізнес-структурами, видавництвами, закладами культури, вітчизняними та закордонними благодійними фондами» [2, с. 3]. Варто погодитися з авторкою, що обов'язковими принципами соціального партнерства є активна позиція обох сторін, рівноправність відносин, взаємна відповідальність, зацікавленість і системність у роботі.

Характеристиці нормативно-правової бази стосовно нових напрямів діяльності вітчизняних бібліотек, зокрема забезпечення ефективного соціального партнерства бібліотечних установ з державними органами, громадськими організаціями, фізичними особами, присвятили свою роботу О. Дем'янюк і Н. Конон [3]. Автори звертають також увагу на правову регламентацію важливої під час воєнного стану в Україні партнерської співпраці бібліотек з меценатами, благодійними фондами і волонтерським рухом.

Певну специфіку соціальних партнерських відносин з різними суб'єктами співпраці, зважаючи на їхні функції та завдання, мають національні наукові бібліотеки системи Національної академії наук України. Над характеристикою окремих напрямів співпраці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського з освітніми, науковими й культурними установами плідно працюють Т. Коваль, З. Клименко, О. Сокур, Н. Захарова, Т. Кулаковська, Г. Солоіденко, К. Лобузін, О. Василенко та інші науковці. Комплексну трансформацію пріоритетів розвитку сучасної бібліотеки, збереження цифрових ресурсів наукового та історико-культурного значення в Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського проаналізували у своїй статті Л. Дубровіна, Ю. Ковтанюк, К. Лобузін й Л. Дем'янюк [4]. Важливу роль у праці приділено активізації співпраці НБУВ у європейських відкритих наукових проєктах, підкреслено критичну роль взаємодії НБУВ і європейських партнерів у захисті національної та глобальної культурної спадщини, особливо від потенційних втрат під час війни. Висвітленню гуманітарної допомоги донорів та європейських національних бібліотек,

що надає нові можливості розвитку науково-інформаційного та історико-культурного напрямку Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського в умовах цифрових технологій у період воєнного стану, присвячено наукову працю Л. Дубровіної та Ю. Ковтанюка [5]. Особливості міжнародної партнерської співпраці НБУВ з європейськими бібліотечними й культурними установами досліджуються в праці Л. Дем'янюк [6].

Вирішення соціокультурних, інформаційно-комунікаційних і науково-дослідних завдань розвитку Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника через її електронну інфраструктуру досліджують у своїй праці Г. Мельник-Хоха та В. Мудроха [7]. Різноманітні питання діяльності Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника презентують дослідження О. Греськів, Л. Сніцарчук, Н. Зубко.

Натомість висвітлення соціального партнерства як напрямку діяльності національних бібліотек НАН України – Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського і Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника – у воєнний час потребує, на наш погляд, додаткової уваги, зважаючи на специфіку часу та форм діяльності установ.

Мета дослідження – охарактеризувати особливості соціального партнерства у сфері соціокультурної діяльності національних наукових бібліотек у системі Національної академії наук України в період воєнного стану після 24 лютого 2022 р. **Методологічну основу** роботи становить комплекс загальнонаукових (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація) і спеціальних методів (описовий, аналітико-синтетичний, структурно-функціональний) наукового дослідження, використання системного й соціокомунікаційного підходів.

Діяльність Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського і Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника спрямована на організацію співробітництва за усіма напрямками й видами соціального партнерства. Разом з тим як провідні бібліотечно-інформаційні центри системи Національної академії наук України вони мають істотні особливості у своїй роботі. Як підкреслювалося в ранішніх дослідженнях, «особливістю сього-

дення виступає інтеграція творчих зусиль науковців українських та закордонних бібліотек, архівів, музеїв та інших споріднених установ у питаннях репрезентації культурної спадщини. Саме тому соціокультурна діяльність наукових бібліотек отримує нову роль – соціокультурного фактора формування національного та світового культурного середовища» [8, с. 30].

Партнерська співпраця національних наукових бібліотек спрямована на комплексні заходи фундаментального значення, які дають змогу інтегрувати різні підходи до представлення досягнень сучасної науки, презентації українському й світовому товариству найкращих зразків наукової думки минулого і сьогодення, а також дають змогу поєднувати національні й загальносвітові тенденції розвитку інформаційно-бібліотечної справи.

Одним із важливих напрямів соціального партнерства бібліотек є співпраця з органами влади. Особливістю такої взаємодії для національних наукових бібліотек НАН України виступає можливість участі у формуванні завдань пріоритетного розвитку інформаційної політики, науки загалом і бібліотечної галузі зокрема. У межах реалізації цього напрямку своєї діяльності НБУВ брала активну участь у роботі робочої групи НАН України з питань відкритої науки, яка була створена у зв'язку із затвердженням 8 жовтня 2022 р. Кабінетом Міністрів України Національного плану щодо відкритої науки, спрямованого на відкритий підхід до організації наукових процесів і поширення знань. Метою діяльності робочої групи стало напрацювання конкретних шляхів входження України до Європейської хмари відкритої науки і запровадження її міжнародних стандартів та принципів. Реалізація Національного плану створить додатковий потенціал для ефективної інтеграції наукового доробку українських учених до світової відкритої наукової інфраструктури [9, с. 13].

Актуальним завданням партнерської співпраці з органами влади виступає формування наукових основ для вироблення державної політики в інформаційно-комунікаційній сфері, напрацювання комплексних рекомендацій у сфері управлінських рішень для різних органів влади, місцевого самоврядування, недержавних інституцій та організацій у різних сферах суспільного життя. У структурі НБУВ у зазначеній сфері активно працюють спеціальні науково-

аналітичні підрозділи – Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ), Національна юридична бібліотека (НЮБ) і Фонд Президентів України (ФПУ). Про важливість і якість наукових інформаційно-аналітичних послуг НБУВ свідчить значне зростання замовників аналітичної продукції серед органів влади. Якщо у 2010 р. зазначені підрозділи НБУВ мали 958 корпоративних користувачів (634 – органи влади і 324 – економічні підрозділи) [(10, с. 60)], то станом на 2018 р. кількість активних користувачів інформаційно-аналітичної продукції НБУВ тільки серед владних структур становила 2 тис. (33 – центральні органи влади; 1 тис. 187 – регіональні органи державної влади й місцевого самоврядування; 780 – територіальні громади) і 1 тис. 290 користувачів недержавної сфери (293 – економіка, 99 – культурно-інформаційна галузь) [10, с. 78].

Реагуючи на нові потреби воєнного часу, за підсумками 2022 р. відповідними підрозділами НБУВ підготовлено та надіслано спеціальну інформаційно-аналітичну продукцію (323 випуски інформаційно-аналітичних журналів і бюлетенів та 75 матеріалів), яка розкриває проблематику основ інформаційної безпеки, права та юриспруденції воєнного часу для органів державної влади, зокрема для Ради національної безпеки і оборони України, Дослідницької служби Верховної Ради України, комітетів Верховної Ради України, Міністерства культури та інформаційної політики України, інших органів державної влади, місцевого самоврядування та громадських організацій (понад 5 тис. електронних адрес по всій Україні) [11, с. 135].

Після початку повномасштабної російської агресії проти України активізувалася робота аналітичних підрозділів НБУВ над цільовими замовленнями центральних органів державної влади. Протягом 2022–2024 рр. співробітниками СІАЗ на основі щоденного моніторингу електронних засобів масової інформації і контент-аналізу готуються аналітичні матеріали різного тематичного спрямування – «Моніторинг інформаційного простору на предмет виявлення спростувань фейків і дезінформації», «Суспільно-політичні події у відображенні електронних ЗМІ», «Згадування у національних

і регіональних ЗМІ злочинів», «Події. Персони: регіональний зріз» [12, с. 396].

Після 24 лютого 2024 р. посилилася діяльність НЮБ НБУВ щодо проблематики юриспруденції воєнного часу. Тільки у 2022 р. співробітники НЮБ підготували 66 аналітичних оглядів з тематики міжнародного воєнного й гуманітарного права; фіксації та класифікації воєнних злочинів, перспектив їх судового покарання; національної законотворчості воєнного часу; правового супроводу національних завдань і викликів воєнного часу; законодавчого забезпечення повоєнного відновлення; проблематики внутрішньо переміщених осіб та біженців [11, с. 32].

Попри труднощі воєнного часу колектив національних бібліотек НАН України продовжив роботу з організації партнерської взаємодії з культурними, науковими й освітніми установами України. Одним із важливих завдань такої співпраці є створення можливостей вільного доступу до наукових досліджень українських і зарубіжних учених. Ресурси Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського включено до Національного репозитарію академічних текстів, створеного Міністерством освіти і науки України. Репозитарій НБУВ разом із сайтами чотирьох наукових журналів, які пропонують контент у відкритому доступі, представлений у загальноєвропейському репозитарії OpenAIRE. НБУВ розроблено бібліотечний портал для Національної академії наук України та репозитарій даних, що охоплює 184 дослідні установи в 110 галузях знань у межах НАН України [4].

Оновлення форм і методів співпраці національних бібліотек НАН України через широкомасштабне російське вторгнення і запровадження воєнного стану після 24 лютого 2024 р. привели до певних змін у тематичних напрямках співпраці, адаптації поставлених завдань до умов воєнного часу, зростання ролі дистанційної соціокультурної комунікації. Тільки у 2023 р. НБУВ було укладено договори про співпрацю з різними установами, організаціями та навчальними закладами України: Інститутом археології НАН України, Інститутом філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, Інститутом соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України, Науково-дослідним інститутом українознавства Мініс-

терства освіти і науки України, Національним музеєм Голодомору, Київським національним університетом ім. Тараса Шевченка, Київським столичним університетом ім. Бориса Грінченка, Університетом Г. Сковороди в Переяславі, Видавничим домом «Академперіодика», Державною науково-технічною бібліотекою України, Приватним вищим навчальним закладом «Фінансово-правовий коледж», Громадською спілкою «Українська культурна спадщина» [13, с. 71].

Важливою складовою міжнародного соціального партнерства НБУВ у період воєнної агресії Росії проти України стало продовження співпраці з Конференцією європейських національних бібліотек (CENL), Консорціумом європейських наукових бібліотек (CERL), Міжнародною радою музеїв.

Широку підтримку науково-інформаційного та культурологічного контенту НБУВ здійснює, зокрема, Британська бібліотека. Вона залучила багато британських донорів завдяки матеріально-технічній та фінансовій підтримці Міжнародного альянсу із захисту спадщини в зонах конфлікту (ALIPH), Інституту консервації (ICON) і Міжнародної ради музеїв (ICOM). У 2022 р. цими міжнародними партнерами НБУВ було передано консерваційний матеріал, зібрано спеціальну студію консервації в Лондоні, яку передали до Національного науково-дослідного реставраційного центру України в Києві. Завдяки цій допомозі від міжнародних партнерів було відновлено роботу відділу консервації і реставрації НБУВ, який долучився до оцифровування раритетних рукописів, стародруків, архівів, періодики та інших фондів не лише НБУВ, а й інших наукових бібліотек України [5, с. 37].

В умовах широкомасштабного вторгнення Росії в Україну проблема захисту й збереження унікальних фондів національних бібліотек НАН України набула особливого значення. У межах співпраці з бібліотечними установами Національної академії наук України у 2023 р. в структурі НБУВ було створено науково-дослідний та координаційно-методичний орган – Центр збереження і оцифрування фондів. Важливе завдання центру становить збереження фондів НБУВ та методичне забезпечення збереження фондів усіх інших установ НАН України, особливо таких, які віднесені

до наукових об'єктів, що становлять національне надбання. Станом на 2023 р. до Державного реєстру таких об'єктів внесено 61 об'єкт установ зі структури НАН України, при тому що загальна кількість таких об'єктів 147 [14, с. 435]. Тому перед співробітниками цього підрозділу НБУВ постало вкрай складне і водночас надважливе завдання забезпечити проведення процесу цифрової трансформації системи збереження й захисту унікальної документальної культурної спадщини України.

За складних обставин воєнного часу в Україні істотну роль у соціокультурній роботі національних наукових бібліотек України відіграють проєкти з оцифрування документів, книг і видань, робота над якими не тільки продовжилась у плановому порядку, а й посилилась завдяки співпраці з міжнародними партнерами бібліотеки. Оцифрування цінних видань і унікальних документів певним чином забезпечить їх збереження, створить додаткові можливості для вільного доступу користувачів та сприятиме широкій презентації бібліотечних фондів українській і світовій громадськості.

Потужною ініціативою зарубіжних установ на підтримку України в умовах повномасштабної російської агресії став проєкт “SUCHO” (Saving Ukrainian Cultural Heritage Online, Збереження української культурної спадщини онлайн). До проєкту долучилися понад 1 тис. 500 міжнародних волонтерів, які співпрацюють онлайн з метою оцифрування та збереження української культурної спадщини, завдяки чому після 24 лютого 2022 р. заархівовано понад 5 тис. вебсайтів і 50 ТБ даних українських культурних установ [6, с. 105].

З 2018 р. НБУВ проводить роботу зі створення цифрових ресурсів спільної історико-культурної спадщини та публікацій унікальних джерел України й Польщі в межах українсько-польського наукового та культурного проєкту «Колекція Регія. Пишність і знання», що презентує раритети із зібрання польського короля Станіслава Августа Понятовського (керівник проєкту генеральний директор НБУВ, член-кореспондент НАН України Л. Дубровіна). НБУВ та Королівський замок-музей 25 травня 2022 р. у Варшаві відкрили віртуальну виставку новоствореного унікального архіву цифрових копій книжкових пам'ятників із фондів НБУВ (Collectio Regia), що були передані для тимчасового експонування до зарубіжної установи [15].

Необхідність збереження раритетних екземплярів видань і документів української і світової культури вимагає від усіх структурних підрозділів національних бібліотек НАН України пошуку додаткових можливостей для створення цифрових колекцій. Найбільшої уваги у цьому напрямі потребують пам'ятки рукописної спадщини, що зберігаються у фондах НБУВ і ЛННБ України ім. В. Стефаника. Саме з метою збереження та надання вільного доступу до джерел національної рукописної спадщини шляхом оцифрування рукописів, їх наукового опрацювання (кодикологічного та текстологічного) і упорядкування та створення цифрової колекції «Рукописна спадщина Києво-Могилянської академії: пам'ятки освітнього процесу XVII–XVIII ст.» у липні 2023 р. між Інститутом філософії ім. Г. Сковороди НАН України та Національною бібліотекою України ім. В. І. Вернадського було укладено спеціальну наукову угоду. Перспективною метою нового проєкту є надання доступу через інтернет-портали НБУВ та ІФ НАН України, а в майбутньому створення окремого порталу, з якого будуть доступні посилання, описи та транскрипції відповідних джерел [16, с. 553].

У червні 2023 р. ЛННБ України ім. В. Стефаника за підтримки Українського культурного фонду започаткувала проєкт «Книжкова спадщина Наукового товариства імені Шевченка (1874–1913): цифрова колекція». Проєкт приурочений до 150-літнього ювілею НТШ – найстаршої української громадської наукової інституції, яка свого часу спричинила істотний поштовх у розвитку національної культури, науки і книговидавання. У межах проєкту заплановано оцифрувати книжкові видання, що відображають перший (1873–1891) і другий (1892–1913) періоди діяльності товариства. Як наголошують автори, значна частина видань НТШ стали бібліографічною рідкістю, тому цифрові копії видань зможуть гарантувати зберігання унікальних фондів від загроз втрати або пошкодження під час російської агресії проти України [17].

Завдяки цифровізації фондів на сайті ЛННБ України ім. В. Стефаника у 2023 р. користувачам відкрито віддалений доступ до повнотекстової бази документів 10 цифрових колекцій, оригінали яких зберігаються не тільки в Україні, а й у польських бібліотеках: Наукові видання Львівської національної наукової бібліотеки України імені

В. Стефаника; Стефаникіана; Електронні ресурси; Електронна версія періодики; Архів НТШ з Національної бібліотеки Польщі у Варшаві; Книжкові електронні видання; Ярослав Дашкевич; Книжкова колекція Дмитра Бучинського; Колекція «Реабілітована книга»; Книжкова спадщина НТШ (1874–1913) [18].

Задля забезпечення від знищення унікальних джерел історико-культурної спадщини України, які зберігаються у фондах НБУВ, а також для формування та збереження цифрових інформаційних ресурсів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського значна частина допомоги від міжнародних партнерів була спрямована саме на оцифрування фондів бібліотеки. Після 24 лютого 2022 р. Інститут рукопису (ІР) НБУВ отримав пропозицію від Єврейського наукового інституту YIVO (Нью-Йорк, США) щодо реалізації спільного проєкту зі збереження, оцифрування й дослідження документальної спадщини С. Анського. Пропозиції співпраці в оцифруванні рукописних фондів ІР отримав також від міжнародної організації “Hill Manuscript Museum & Library”; Посольства Туреччини в Україні (рукописів тюркською мовою); Фрайбурзького університету в Німеччині (використання “Ukrainian generis handwriting” – програми з розпізнавання рукописних текстів XIX–XX ст.); Національного архіву Швеції (нотних документів) [19, с. 40].

Партнерська співпраця НБУВ із зарубіжними освітніми, науковими і культурами установами не обмежується роботою у сфері цифровізації фондів. Бібліотека продовжує активну роботу з популяризації наукових досліджень, презентації кращих досягнень української та світової науки і культури, пропагування діяльності наукових, бібліотечних та культурно-освітніх установ України.

На виконання постанов Президії НАН України від 21.08.2020 № 135 та від 27.11.2020 № 243 «Про вшанування пам’яті Б. Є. Патона» у 2022–2023 рр. Інститутом архівознавства (ІА) НБУВ проводилися роботи зі створення й формування Архіву академіка НАН України, президента НАН України Б. Патона. До 105-ї річниці від дня народження академіка Б. Патона науковцями Інституту архівознавства було представлено науковій громадськості особовий фонд «Патон Борис Євгенович (27.11.1918 – 19.08.2020) – академік

НАН України за спеціальністю “електрозварювання” (1958), президент НАН України (1962–2020)» і підготовлено виставку архівних документів фонду, презентація яких відбулася в день народження вченого 27 листопада 2023 р. Науковці НБУВ додатково привернули увагу громадськості до масштабів наукового доробку та символічного значення постаті академіка Б. Патона для наукової сфери України та світу [20, с. 149].

У березні 2024 р. очільник Благодійного фонду «Відродження історико-культурної спадщини України» ім. Героя України Б. Г. Возницького І. Жук подарував Львівській національній науковій бібліотеці України ім. В. Стефаника цінне видання – «Львівський Апостол. Діяння та послання апостольські Івана Федоровича 1574 року: Видання факсимільного типу». Представлене науковій та культурно-освітній громадськості нове видання стало результатом плідної співпраці фахівців Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника, Української академії друкарства, Національного музею у Львові ім. А. Шептицького. Також під час візиту до ЛННБ України ім. В. Стефаника очільниця проєкту і директор видавництва «Горобець» Г. Горобець подарувала бібліотеці два нових видання – «Христинопільський Апостол XII ст.: Факсимільне видання та кодикологічне дослідження» і «Галицько-Волинське Євангеліє XII ст.: Видання факсимільного типу. Дослідження», які було підготовлено в межах видавничого проєкту «Повертаємо в Україну культурну спадщину». Нові факсимільні видання середньовічних пам’яток української культури, які з різних причин опинилися за межами України, доповнили фонди ЛННБ України ім. В. Стефаника. Завдяки соціокомунікаційним ресурсам і можливостям бібліотеки книги стали доступними більш широкому колу науковців, культурно-освітній потенціал унікальних українських видань презентовано національній і світовій громадськості [21].

У 2023 р. відбулася реалізація проєкту з ініціативи Університету Торонто (Канада) та НБУВ з увіковічнення пам’яті валлійського журналіста І. Джонса (1905–1935) – викривача злочинів радянської влади проти українського народу, який був першим іноземним кореспондентом, що побачив і відкрив світові шоковую правду про Голодомор в Україні. У межах проєкту НБУВ було прийнято

архів, проведено круглий стіл на тему: «Гарет Джонс: постать журналіста у дослідженні Голодомору в Україні» і нагородження лауреатів 2023 р. відзнакою «Медаль Гарета Джонса. Правда і Честь». У корпусі НБУВ було відкрито меморіальну дошку, що є ідентичною до пам'ятної дошки в каплиці на цвинтарі Мертір Діфан у м. Баррі (Уельс), де народився журналіст. Дошка містить написи англійською, валлійською та українською мовами [22].

Ознайомлення світового співтовариства з традиціями українського книговидання, унікальними реліквіями з фондів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського є важливою складовою діяльності Інституту книгознавства (ІК) НБУВ. В умовах війни Росії проти України така робота стає особливо значущою, і науковці ІК використовували різні можливості для популяризації цих питань. Зокрема, у 2023 р. директор Інституту книгознавства НБУВ доктор історичних наук, професор Г. Ковальчук виступила з доповіддю й презентацією «Дослідження рідкісних і цінних книг в Інституті книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» на VI Міжнародній нараді установ зі старовинними та рідкісними колекціями в Національній бібліотеці Аргентини ім. М. Морено (Аргентина, Буенос Айрес), де були представлені фахівці країн Латинської Америки, Іспанії, Португалії та інших іспаномовних країн [23].

Також на зібранні Бібліографічного товариства Америки директор ІК НБУВ Г. Ковальчук провела онлайн доповідь-презентацію на тему: “Gathering rare books and collections in Vernadsky National Library of Ukraine (VLNU/NBUV)” («Зібрання рідкісних книг і колекцій у Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського»), під час якої відбулося зацікавлене обговорення особливостей колекцій рідкісних та цінних книг України, труднощів їх збереження під час війни [13, с. 110].

Традиційною формою міжнародної партнерської співпраці ЛННБУ ім. В. Стефаника з Національним інститутом імені Оссолінських (Оссолінеум) виступають «Оссолінські зустрічі». Зустрічі як науковий, освітній і культурно-просвітницький українсько-польський захід уперше були організовані під патронатом Генерального консула Республіки Польща у Львові у 2006 р. Учасниками

цих зустрічей є знані представники культури, освіти, науки і політики, які займаються проблемами польсько-українських взаємин. З 2006 до 2019 р. «Оссолінські зустрічі» щомісяця відбувалися у Львові в ЛННБУ ім. В. Стефаника. Після початку повномасштабної російської агресії проти України 97-му зустріч, присвячену 150-річчю від дня народження Василя Стефаника, у травні 2022 р. вперше було проведено у Вроцлаві. Але вже 98-ма «Оссолінська зустріч» під назвою «Історія як інструмент агресії – російська інформаційна війна з європейської перспективи», що відбулася 14 вересня 2022 р., повернула львівську традицію проведення зустрічей у ЛННБУ ім. В. Стефаника [24].

Відповіддю на виклики воєнного часу стало посилення соціального партнерства національних бібліотек України з громадськими і волонтерськими організаціями для посилення стійкості нашої держави. З перших днів повномасштабного вторгнення Росії в Україну бібліотеки активно долучилися до допомоги захисникам, силам оборони та цивільному населенню. У 2023 р. співробітники НБУВ зібрали понад 173 тис. грн особистих коштів, які були витрачені на придбання для ЗСУ рацій, квадрокоптера, приладів нічного бачення, балаклав, термохімічних грілок, батарей, штативів. За рахунок профспілкової організації НБУВ перераховано кошти: на допомогу Національному ботанічному саду ім. Гришка НАН України для порятунку тропічних рослин; на відбудову Будинку праці в Харкові, який було частково зруйновано під час обстрілів міста. Соціальними партнерами НБУВ у підтримці українських сил оборони та захисті цивільного населення стали Громадська організація «Волонтерський рух “Козацький”», Благодійна організація «БФ Патронатної служби Азову “Янголи Азову”», Благодійний фонд «Жертвам війни в Україні» [13, с. 153].

Підсумовуючи проведений аналіз соціального партнерства в соціокультурній діяльності національних бібліотек НАН України після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 р., зазначимо, що головним напрямом роботи НБУВ і ЛННБУ ім. В. Стефаника стала організація максимального захисту й збереження унікальних фондів установ. Практично всі напрями партнерської співпраці стали продовженням планової

роботи, проте через активні воєнні дії установами було внесено зміни, які відповідають загрозам воєнного часу. Широкомасштабна агресія Росії проти України актуалізувала посилення соціального партнерства національних бібліотек України з громадськими й волонтерськими організаціями для захисту нашої держави, підтримки сил оборони і цивільного населення України. Активні зусилля національних бібліотек НАН України були спрямовані на оцифрування рукописної та книжкової спадщини, унікальних пам'яток світової й української культури, що зберігаються у фондах НБУВ і ЛННБУ ім. В. Стефаника. Важливим напрямом роботи стало пропагування української книги як цінного джерела збереження національної ідентичності; представлення громадськості України і світу унікальних та раритетних видань, які зберігаються у фондах бібліотек; презентація найкращих досягнень української науки й культури, їх включення у загальнонаціональний і світовий соціокультурний простір.

Список бібліографічних посилань

1. Воскобойнікова-Гузева О. Соціальне партнерство як чинник розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України. *Бібл. вісн.* 2014. № 4. С. 3–7.
2. Петелько Т. М. Соціально-партнерські відносини у бібліотечній сфері: сучасні форми : метод. консультація. Одеса, 2021, 12 с.
3. Дем'янюк О., Конон Н. Нормативно-правове забезпечення поступального розвитку бібліотек в умовах партнерської співпраці. *Вісн. Маріуп. держ. ун-ту. Серія: Право.* 2024. Вип. 27. С. 33–41. <https://doi.org/10.34079/2226-3047-2023-14-27-33-41>
4. Dubrovina L. Kovtaniuk Yu., Lobuzina K., Demianiuk L. The Vernadsky National Library of Ukraine in Times of Independence and Martial Law: Development Strategy, Preservation, and International Cooperation. *Bibliothek Forschung und Praxis.* 2024. No. 48 (3). P. 639-647. <https://doi.org/10.1515/bfp-2024-0062>
5. Дубровіна Л., Ковтанюк Ю. Гуманітарна допомога європейських партнерів під час воєнного стану і перспективи розвитку цифровізації колекцій Національної бібліотеки України імені В. І. Вернад-

ського. *Бібл. вісн.* 2024. № 1. С. 34–44. <https://doi.org/10.15407/bv2024.01.034>

6. Дем'янюк Л. Ініціативи міжнародних організацій на підтримку бібліотечно-інформаційного комплексу України. *Бібл. вісн.* 2023. № 2. С. 102–113. <https://doi.org/10.15407/bv2023.02.102>

7. Мельник-Хоха Г., Мудроха В. Електронна інфраструктура Львівської Національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. *Бібл. вісн.* 2023. № 2. С. 7–17. <https://doi.org/10.15407/bv2023.02.007>

8. Коваль Т., Матвійчук Л., Прокошина І. Основні тенденції та концептуальні засади розвитку соціокультурної діяльності наукової бібліотеки. *Бібл. вісн.* 2023. № 3. С. 17–35. <https://doi.org/10.15407/bv2023.03.017>

9. Цифрові бібліотечні продукти і послуги в інформаційному забезпеченні державного розвитку : аналіт. зап. / відп. ред. Л. Дубровіна. Київ, 2023. 75 с.

10. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського в науково-інформаційному просторі (2000–2018) : монографія / В. М. Горовий (відп. ред.). Київ, 2019. 344 с.

11. Звіт про діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2022 році. Київ, 2022. 140 с.

12. Закіров М. Досвід створення інформаційних продуктів і надання послуг у галузі політичного інформування. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір* : матеріали Міжнар. наук. конф. (8–10 жовт. 2024 р.) : у 2 т. Київ, 2024. Т. 1. С. 394–398.

13. Звіт про діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2023 році. Київ, 2023. 156 с.

14. Ковтанюк Ю. Центр збереження та оцифрування фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: перспективи розвитку. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек* : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 3–5 жовт. 2023 р.). Київ, 2023. С. 433–437.

15. Короткий звіт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського про наукову діяльність у 2022 році. *Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського*. 2023 р. 7 листоп. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/6314> (дата звернення: 10.07.2024).

16. Міцан Т. «Рукописна спадщина Києво-Могилянської академії: пам'ятки освітнього процесу XVII–XVIII ст.» (проект створення цифрової колекції). *Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек* : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 3–5 жовт. 2023 р.). Київ, 2023. С. 552–555. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1888> (дата звернення: 10.07.2024).

17. Книжкова спадщина Наукового товариства імені Шевченка: цифрова колекція. *Львів. нац. наук. б-ка ім. В. Стефаника*. 2023. 28 черв. URL: <https://www.lsl.lviv.ua/index.php/uk/2023/06/> (дата звернення: 10.07.2024).

18. Звіт про діяльність Національної академії наук України у 2023 році. *Національна академія наук України*. 16 квітня 2024. URL: <https://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2024/04/240418144613228-7739.pdf> (дата звернення: 10.07.2024).

19. Бодак О., Коваль Т., Корчемна І. Діяльність Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в умовах воєнного стану. *Бібл. вісн.* 2023. № 3. С. 36–48. <https://doi.org/10.15407/bv2023.03.036>

20. Яременко Л. М., Шаповал А. І., Литвинко А. С., Луговський О. Г., Звонкова Г. Л. Вчений, президент, громадський діяч. Презентація архівної спадщини академіка НАН України Бориса Євгеновича Патона. *Наука та наукознавство*. 2024. № 1(123). С. 149–157. <https://doi.org/10.15407/sofs2024.01.149>

21. Березень 2024. *Львів. нац. наук. б-ка України ім. В. Стефаника*. 2024. 29 берез. URL: <https://www.lsl.lviv.ua/index.php/uk/2024/03/> (дата звернення: 10.07.2024).

22. Вшанували пам'ять співвітчизника далеко від його дому. *Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського*. 2024. 15 лют. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/6406> (дата звернення: 10.07.2024).

23. Дослідження рідкісних і цінних книг в Інституті книгознавства НБУВ. 2023. 28 лип. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/6229> (дата звернення: 10.07.2024).

24. Spotkania ossolińskie. *Ossolineum*. URL: <https://www.ossolineum.pl/wspolpraca-z-instytucjami-lwowa/spotkania-ossolinskie/> (data złożenia wniosku: 10.07.2024).

References

1. Voskoboinikova-Huzeva, O. (2014). Sotsialne partnerstvo yak chynnyk rozvytku bibliotечно-informatsiinoi sfery Ukrainy [Social partnership in the development of library and information environment of Ukraine]. *Bibliotечnyi visnyk – Library Journal*, 4, 3-7 [in Ukrainian].
2. Petelko, T. M. (2021). Sotsialno-partnerski vidnosyny u bibliotечnii sferi: suchasni formy: metod. konsultatsiia [Social partnership in the library sphere: modern forms: method. advice]. Odesa [in Ukrainian].
3. Demianiuk, O., Konon, N. (2024). Normatyvno-pravove zabezpechennia postupalnoho rozvytku bibliotek v umovakh partnerskoi spivpratsi [Regulatory legal support for libraries progressive development in terms of partnership cooperation]. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Pravo – Bulletin of Mariupol State University. Series: Law*, 27, 33-41 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.34079/2226-3047-2023-14-27-33-41>
4. Dubrovina, L., Kovtaniuk, Y., Lobuzina, K., Demianiuk, L. (2024). Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni Vernadskoho v chasy nezalezhnosti ta voiennoho stanu: stratehiia rozvytku, zberezhennia ta mizhnarodna spivpratsia [The Vernadsky National Library of Ukraine in Times of Independence and Martial Law: Development Strategy, Preservation, and International Cooperation]. *Bibliothek Forschung und Praxis*, 48(3), 639-647. <https://doi.org/10.1515/bfp-2024-0062>
5. Dubrovina, L., Kovtaniuk, Y. (2024). Humanitarna dopomoha yevropeiskykh partneriv pid chas voiennoho stanu i perspektyvy rozvytku tsyfrovizatsii kolektsii Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Humanitarian assistance of European partners and prospects for the development of digitalization of V. I. Vernadsky National library of Ukraine collections]. *Bibliotечnyi visnyk – Library Journal*, 1, 34-44 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/bv2024.01.034>
6. Demianiuk, L. (2023). Initsiatyvy mizhnarodnykh orhanizatsii na pidtrymku bibliotечно-informatsiinoho kompleksu Ukrainy [Initiatives of international organizations in support of the library and information complex of Ukraine]. *Bibliotечnyi visnyk – Library Journal*, 2, 102-113 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/bv2023.02.102>

7. Melnyk-Khokha, G., Mudrokha, V. (2023). Elektronna infrastruktura Lvivskoi Natsionalnoi naukovoï biblioteky Ukrainy imeni V. Stefanyka [Electronic infrastructure of Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv]. *Bibliotechnyi visnyk – Library Journal*, 2, 7-17 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/bv2023.02.007>

8. Koval, T., Matviichuk, L., Prokoshyna, I. (2023). Osnovni tendentsii ta kontseptualni zasady pozvytku sotsiokulturnoi diialnosti naukovoï biblioteky [The main trends and conceptual foundations for the development of scientific library socio-cultural activity]. *Bibliotechnyi visnyk – Library Journal*, 3, 17-35 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/bv2023.03.017>

9. Dubrovina, L. (Ed.). (2023). Tsyfrovi bibliotechni produkty i posluhy v informatsiinomu zabezpechenni derzhavnoho rozvytku: analitychna zapyska [Digital library products and services in the information provision of state development: analytical note]. Kyiv [in Ukrainian].

10. Horovyi, V. (Ed.). (2019). Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho v naukovo-informatsiinomu prostori (2000-2018) [V. I. Vernadsky National library of Ukraine in the scientific and information space (2000-2018)]. Kyiv [in Ukrainian].

11. Zvit pro diialnist Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho u 2022 rotsi [Report on V. I. Vernadsky National library of Ukraine activity in 2022]. (2022). Kyiv [in Ukrainian].

12. Zakirov, M. (2024). Dosvid stvorennia informatsiinykh produktiv i nadання posluh u haluzi politychnoho informuvannia [Experience in creating information products and providing services in the field of political information]. In “*Library. Science. Communication. Integration into the international library field*”. *Proceedings of the International Scientific Conference, 8-10 October 2024* (Ch. 1, pp. 394-398). Kyiv [in Ukrainian].

13. Zvit pro diialnist Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho u 2023 rotsi [Report on V. I. Vernadsky National library of Ukraine activity in 2023]. (2023). Kyiv [in Ukrainian].

14. Kovtaniuk, Y. (2023). The Center for preservation and digitization of funds of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine: development prospects. In “*Library. Science. Communication. Current issues of preservation and innovative development of scientific libraries*”.

Proceedings of the International Scientific Conference, 3-5 October 2023 (pp. 433-437). Kyiv [in Ukrainian].

15. Korotkyi zvit Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho pro naukovu diialnist u 2022 rotsi [Brief report of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine on scientific activity in 2022]. (2023, November 7). V. I. Vernadsky National Library of Ukraine [in Ukrainian]. Retrieved from <http://www.nbuv.gov.ua/node/6314> (Last accessed: 10.07.2024).

16. Mitsan, T. (2023). "Manuscript heritage of the Kyiv-Mohyla Academy: monuments of the educational process of the 17 th and 18 th centuries" (project of digital collection creation). In *"Library. Science. Communication. Current issues of preservation and innovative development of scientific libraries"*. *Proceedings of the International Scientific Conference, 3-5 October 2023* (pp. 552-555). Kyiv [in Ukrainian].

17. Knyzhkova spadshchyna Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka: tsyfrova kolektsiia [Book heritage of the Shevchenko Scientific Society: digital collection]. (2023, June 28). *Lvivska Natsionalna naukova biblioteka Ukrainy imeni V. Stefanyka – Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine* [in Ukrainian]. Retrieved from <https://www.lsl.lviv.ua/index.php/uk/2023/06/> (Last accessed: 10.07.2024).

18. Zvit pro diialnist Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy u 2023 rotsi. [Report on the activities of the National Academy of Sciences of Ukraine in 2023]. (2024, April 16). National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian]. Retrieved from <https://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2024/04/240418144613228-7739.pdf> (Last accessed: 10.07.2024).

19. Bodak, O., Koval, T., Korchemna, I. (2023). Diialnist Instytutu rukopysu Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho: v umovakh voiennoho stanu [Activities of Institute of Manuscript of V. I. Vernadsky National library of Ukraine under martial law]. *Bibliotechnyi visnyk – Library Journal*, 3, 36-48 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/bv2023.03.036>

20. Yaremenko, L. M., Shapoval, A. I., Lytvynko, A.S., Luhovsky, O. H., Zvonkova, H. L. (2024). Vchenyi, prezident, hromadskyi diiach. Prezentatsiia arkhivnoi spadshchyny akademika NAN Ukrainy Borysa Yevhenovycha Patona [Scientist, President, Public Leader. Presentation

of the Archival Heritage of Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine Borys Paton]. *Nauka ta naukoznavstvo – Science and Science of Science*, 1(123), 149-157 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/sofs2024.01.149>

21. Berezen 2024 [March 2024]. (2024, 29 March). *Lvivska Natsionalna naukova biblioteka Ukrainy imeni V. Stefanyka – Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine* [in Ukrainian]. Retrieved from <https://www.lsl.lviv.ua/index.php/uk/2024/03/> (Last accessed: 10.07.2024).

22. Vshanuvaly pamiat spivvitchyznyka daleko vid yoho domu [The memory of a compatriot is honored far from his home]. (2024, February 15). *V. I. Vernadsky National Library of Ukraine* [in Ukrainian]. Retrieved from <http://www.nbuv.gov.ua/node/6406> (Last accessed: 10.07.2024).

23. Doslidzhennia ridkisnykh i tsinnykh knyh v Instytuti knyhoznavstva NBUV [Research of rare and valuable books at the Institute of Bibliography of NBUV]. (2023, July 28). *V. I. Vernadsky National Library of Ukraine* [in Ukrainian]. Retrieved from <http://www.nbuv.gov.ua/node/6229> (Last accessed: 10.07.2024).

24. Spotkania ossolińskie. *Ossolineum* [in Polish]. Retrieved from <https://www.ossolineum.pl/wspolpraca-z-instytucjami-lwowa/spotkania-ossolinskie/> (Last accessed: 10.07.2024).

Стаття надійшла до редакції 27.08.2024.

Larysa Matviichuk,

PhD (Social Communications), Senior Researcher,

Foundation of the Presidents of Ukraine

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

3 Holosiivskyi Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: l.matvijchuk@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7230-9053>

Social Partnership in the System of Socio-Cultural Activities of the National Libraries of the NAS of Ukraine in War Time

The purpose of the article is to characterize the features of social partnership in the field of socio-cultural activities of national scientific libraries in the system of the National Academy of Sciences of Ukraine during the period of martial law after February 24, 2022. The methodological basis of the work is a complex of general scientific (analysis, synthesis, generalization,

systematization) and special research methods (descriptive, analytical-synthetic, structural-functional), the use of systemic and socio-communication approaches.

The partnership work of national scientific libraries is aimed at comprehensive measures of fundamental importance, which allow integrating different approaches to the presentation of the achievements of modern science, presenting the best examples of scientific thought of the past and present to the Ukrainian and world public, combining national and global trends in the development of information and librarianship. The main direction of the work of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine and Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv during the war is organization of the maximum protection and preservation of their unique collections through the digitization of manuscript and book heritage. The partnership cooperation of the national libraries of Ukraine with public and volunteer organizations for the protection of our state, support of the defense forces and the civilian population of Ukraine was updated. Promotion of the Ukrainian book as a valuable source of preservation of national identity became an important area of the libraries work; presentation of unique and rare editions stored in the libraries collections to the Ukrainian and world public; presentation of the best achievements of Ukrainian science and culture, their inclusion in the national and global socio-cultural space.

Keywords: V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv, sociocultural activity, digitization of collection, historical and cultural heritage, Ukrainian book.